

● GLOBALNI PRIKAZ VSEBINE AMANDMAJEV K USTAVI SFRJ

Kaj želimo z ustavnimi spremembami?

V javni razpravi, ki bo trajala do konca meseca letos, so amandmaji k Ustavi SFRJ Jugoslavije. Gre za pomembno fazo dograjevanja naše temeljne pravne listine. Zato se moramo vsi temeljito seznaniti s predlaganimi rešitvami in se do njih opredeliti.

Že uvodoma naj poudarimo, da gre pri tem dograjevanju Ustave za kontinuiteto v naši ustavni ureditvi, ker vsi predlagani amandmaji izhajajo iz temeljnih ustavnih načel. To pomeni, da teh ne spreminjamo. Z ustavnimi spremembami želimo uresničiti naslednje cilje: boljše in bolj kakovostno gospodarjenje z družbeno lastnino, boljše in učinkovitejšo samoupravljanje, doslednejše uveljavljanje ustavnega položaja in vloge delavcev v združenem delu in vseh delovnih ljudi, zmanjševanje neutemeljenega etatičnega urejanja in poseganja, odpravo pretiranega normativizma, doslednejše in bolj učinkovito uveljavljanje ustavnosti in zakonitosti, nadaljnjo krepitev enakopravnosti narodov in večjo demokratizacijo na vseh področjih dela in življenja.

Vse to naj prispeva k hitrejšemu izhodu iz naše ekonomske in družbene krize in s tem k boljši perspektivi nadaljnega razvoja posameznika in družbe kot celote.

Gradivo, ki je v javni razpravi vsebuje 29 amandmajev k Ustavi SFRJ Jugoslavije. Amandmaji skupno obravnavajo 130 več ali manj vsebinsko med seboj povezanih vprašanj. V tem sestavku ni mogoče in tudi ni naš namen, konkretno prikazati vsebine vsakega posameznega amandmaja. Poskusili pa bomo podati vsaj globalni prikaz najpomembnejših sprememb.

S spremembami na področju družbeno-ekonomskih odnosov bi želeli prispevati k temu, da bi delavci bolj smotrno in bolj učinkovito upravljali in gospodarili s sredstvi in družbeni lastnini ter krepili materialno podlogo združenega dela. Zaostrila naj bi se delovna in ekonomska odgovornost delavcev za gospodarjenje in bolj kot doslej naj bi se v gospodarskem življenju uveljavile ekonomske in tržne zakonitosti.

Velik poudarek je v tem okviru dan vprašanjem družbenolastniških odnosov. Predvsem gre za premik k večjemu vključevanju in približevanju družbenolastniških odnosov tržnemu gospodarstvu. Omeniti velja uveljavljanje tržnega vrednotenja tako rezultatov dela kot tudi drugih produktivskih tvorcev, vključno z družbenimi sredstvi kot kapitalom in pa povečanje samostojnosti organizacij združenega dela z vidika odvisnosti od uspešnosti svojega dela in poslovanja in da državni organi, ne glede na to, kateri, s svojimi ukrepi ne smejo prizadevati enakopravnosti organizacij združenega dela in njihove samostojnosti na enotnem jugoslovanskem trgu.

Predlagane so tudi širše možnosti razvoja osebnega dela na vseh področjih in vlaganje tujega kapitala. Predvideva se večja pravna varnost za sredstva, ki bi jih delavci in občani, pa tudi tujci vlagali v raznih oblikah sodelovanja v krepitvi materialne podlage združenega dela.

Z rešitvami, ki zadevajo družbeno planiranje, se želijo preseči slabosti, na katere je bilo opozorjeno v dosedanjih praksi in zagotoviti večjo odgovornost in samostojnost združenega dela v pogojih tržnih zakonitosti ter poenostaviti celoten sistem. Plani družbenopolitičnih skupnosti naj bi imeli predvsem usmerjalno vlogo.

Kar zadeva samoupravno organiziranost združenega dela, se zagotavlja večja svoboda in odgovornost delavcev za smotrno organiziranost v skladu s potrebami in interesi v pogojih tržnega gospodarjenja in na podlagi zahtev tehnolško-tehnološkega razvoja. Jasneje se opredeljuje TOZD kot temeljna oblika organiziranosti, obenem pa kot del delovne organizacije kot samostojne samoupravne organizacije, ekonomske in poslovne celote in temeljnega subjekta tržnega poslovanja.

Pomembne spremembe se predvidevajo na področju bančnega in kreditno-monetarnega sistema, ki naj bi prispevale k večjemu vplivu združenega dela na upravljanje in gospodarjenje s sredstvi, ki jih je vložilo v banke.

Več novosti se predvidevajo na področju samoupravnega interesnega organiziranja. Z njimi naj bi dosegli večjo racionalnost in učinkovitost kot tudi doslednejše uresničevanje

nje svobodne menjave dela. Po zvezni ustavi naj bi bila obvezna ustanovitev SIS predvidena le za nekatera področja družbenih dejavnosti (izobraževanje, znanost, kultura in socialno varstvo), na drugih področjih lahko tako obveznost predvidi le še ustava republike ali avtonomne pokrajine. To pomeni, da ne bo več mogoče z zakoni nalagati tovrstnih obveznosti delavcem in občanom, ampak se bodo lahko svobodno in samoupravno v skladu s svojimi potrebami in interesi odločili, na katerih področjih se bodo organizirali v samoupravno interesno skupnost. Vloga in vpliv države na tem področju naj bi bila omejena in jasneje opredeljena.

Opdaja se širši razvoj zadružništva na vseh področjih osebnega dela, ki je dovoljeno, v kolikor ni z zakonom izrecno prepovedano za posamezno dejavnost. Ključne odločitve poslovanja in razvoja zadruge so v pristojnosti članov zadruge, ne pa subjektov izven njih. Imeli naj bi tudi večjo pravno varnost glede sredstev, ki so jih vložili v zadruge, oziroma ustvarili z njenim poslovanjem.

Novost naj bi predstavljal tudi ustavna opredelitev zemljiškega maksimuma: namesto dosedanjih 10–15 ha na posamezno kmečko gospodarstvo.

Mnogo ustavnih amandmajev zadeva področje političnega sistema. S predlaganimi rešitvami želimo doseči večjo racionalnost in učinkovitost. Lahko jih razdelimo v tri sklope. Še posebej pomembni so tisti, ki se nanašajo na odločanje v organizacijah združenega dela. Zožen je krog vprašanj, o katerih se odloča z osebnim izjavljanjem oziroma so takšativno našeta vprašanja, o katerih se odloča z referendumom. Sledeča naj bi uporabili le za najpomembnejše odločitve, kot so sprejem statuta TOZD, samoupravnega sporazuma o združitvi TOZD v delovno organizacijo in samoupravnega sporazuma o skupnih osnovah in merilih za razporejanje dohodka in delitev sredstev za osebne dohodke. To je minimum. Dopusča pa se možnost, da delavci s statutom določijo, da z referendumom odločajo tudi o drugih vprašanjih. Na ta način se krepil vloga delavskega sveta in preprečuje se tudi večkratno odločanje o istih vprašanjih. Bolj kot doslej prihaja do izraza izhodišče, da neposredno odločanje delavcev ne pomeni le oblike osebnega izjavljanja, temveč tudi odločanje po delegatih. Kar zadeva odločanje v delavskem svetu, bo v javni razpravi potrebno presoditi smiselnost urejanja različnih potrebnih večin.

Opozorimo naj tudi, da v bodoče v TOZD temeljni akt ne bi bil več samoupravni sporazum o združevanju delavcev v TOZD, ampak statut. Predlagane rešitve na tem področju pa preprečujejo tudi dosedanje ovire v sistemu odločanja na ravni delovne organizacije s strani posameznih temeljnih organizacij.

Opozorimo naj tudi, da v bodoče v TOZD temeljni akt ne bi bil več samoupravni sporazum o združevanju delavcev v TOZD, ampak statut. Predlagane rešitve na tem področju pa preprečujejo tudi dosedanje ovire v sistemu odločanja na ravni delovne organizacije s strani posameznih temeljnih organizacij. Predloženi ustavni amandmaji izhajajo iz številnih pobud za krepitve in dosledno izvajanje bistva delegatskega ter z njim povezanega volilnega sistema. Niso mogli mimo različnih pogledov in dosedanje prakse v republikah in pokrajinah in pomenijo približevanje tem različnostim. Tako omogočajo ohranjanje zamenljivosti delegatov v zborih občinskih skupščin (zbor KS in zbor združenega dela) in zboru občin republiške skupščine, obenem pa razširjajo možnost neposrednih in tajnih volitev. Te se predvidevajo za zbere združenega dela republik in pokrajinskih skupščin in delegate v Zveznem zboru.

Rešitve, ki zadevajo neposredne volitve, ne zadevajo bistva delegatskih razmerij. Delegat mora tudi v tem primeru upoštevati smernice svoje delegatske baze.

Glede volitev družbenopolitičnih zborov občinskih skupščin ni sprememb. Delegate v družbenopolitični zbor republiške skupšči-

ne pa naj bi volila vodstva družbenopolitičnih organizacij na podlagi kandidatne liste s tajnim glasovanjem. Ta rešitev naj bi omogočila tudi zamenljivost delegatov v družbenopolitičnih zborih skupščin republik in pokrajin.

Tem rešitvam bo treba v javni razpravi nameniti veliko pozornost glede izpeljave, da bi resnično dosegli večjo učinkovitost in delovanje celotnega delegatskega sistema. Konferenca delegacij dobiva večji poudarek s tem, da postaja ustavna kategorija.

Racionalizacija delegatskega sistema naj bi bila omogočena tudi z možnostjo oblikovanja skupnih delegacij na ravni delovne organizacije z več TOZD in prevzetom funkcije delegacije po delavskih svetih pod z ustavo in zakonom določenimi pogoji. Skupne delegacije in delavski svet kot delegacija naj bi bile izjema za skupščine družbenopolitičnih skupnosti, medtem ko bi to bilo pravilo za delegatski sistem v skupščinah SIS.

Cilj predlaganih amandmajev je tudi zagotavljanje večje demokratizacije kadrovskih postopkov.

S spremembami pasivne volilne pravice naj bi dosegli boljšo kadrovske zasedbo organov samoupravljanja, delegacij in delegatskih skupščin. V te organe ne morejo biti izvoljeni le direktorji ter predsedniki in člani kolegij-skih poslovoznih organov. V javni razpravi bo treba še posebej oceniti, ali predlagani ustavni amandmaji, zlasti tisti, ki neposredno zadevajo občino, omogočajo nadaljnji učinkovitejši razvoj občine kot komune v smislu ustavnega koncepta.

Družbeni sveti, ki so se v praksi že uveljavili, različno od okolja do okolja in posamezne ravni, naj bi dobili svoje mesto tudi v ustavi. Predlaga se tudi sprememba dolžine trajanja mandata za funkcionarje skupščine SFRJ Jugoslavije in sicer naj bi mandat trajal 4. leta.

Oceniti moramo tudi rešitve, ki zadevajo sestavo teh zborov skupščine SFRJ, s katero naj bi zagotovili večji vpliv neposrednih proizvajalcev za odločitve, ki jih sprejema zvezna skupščina. V tem okviru tudi smiselnost uvažanja nove oblike njihovega vpliva preko konference samoupravljajcev. Ali ni v tem zaslediti zametka novega zbora združenega dela v zvezni skupščini?

S predlaganimi rešitvami glede volitev Predsedstva SFRJ naj bi prispevali k večjemu vplivu delovnih ljudi in občanov na sam izbor preko predhodnega izjavljanja in kandidacijskega postopka za člane predsedstva.

Številni amandmaji naj bi prispevali k utrjevanju ustavnosti in zakonitosti. Jasneje naj bi bile določene naloge organov na različnih ravneh in zaostruje se tudi odgovornost za izvrševanje zveznih zakonov. V tem okviru so opredeljeni konkretni ukrepi za delovanje posameznih organov, ko ugotavljajo, da se ne izvršujejo zvezni zakoni in drugi predpisi ter splošni akti.

V tem kontekstu naj posebej opozorimo na tisti amandma, ki opredeljuje naloge zveznega sodišča, zveznega javnega tožilstva in Ustavnega sodišča Jugoslavije in pomeni krepitve njihove vloge. Nekatero rešitve so predlagane v alternativah in jih bo treba v javni razpravi oceniti, ali prispevajo h krepitvi ustavnega položaja in odgovornosti republik in avtonomnih pokrajin za svoj in skupen razvoj. S tega kota bo potrebno oceniti tudi tiste ustavne amandmaje, ki na novo opredeljujejo naloge federacije po zveznih organih, oziroma določajo, katera vprašanja naj bi urejali z zveznim zakonom, oziroma jih sprejemali s soglasjem republik in avtonomnih pokrajin.

Še posebej je treba poudariti, da z nekaterimi predlaganimi rešitvami, po nekaterih ocenah, ustavni amandmaji posegajo v dosedanje odnose federativne ureditve Jugoslavije na škodo ustavnega položaja republik in avtonomnih pokrajin in s tem krepijo vlogo zveznih organov oziroma države. Že od vsega začetka priprav ustavnih amandmajev je bilo opozorjeno, da nekatero rešitve niso sprejemljive in da pomenijo poseg v temeljna ustavna načela. Zato je še toliko bolj pomembno, da se v javno razpravo vključijo čimširši krog delavcev, delovnih ljudi in občanov, da povedo svoje mnenje, svoje poglede in tako prispevajo k dograditvi Ustave SFRJ v smislu doseganja ciljev, ki smo jih zapisali tudi v začetku tega prispevka.

Postanite gojenec vojaške akademije

Zvezni sekretariat za ljudsko obrambo je objavil razpis za sprejem gojencev na vojaške akademije v letu 1988. Letos bodo sprejemale gojence naslednje vojaške akademije: Vojaška akademija kopenska vojska, Vojaška tehniška akademija kopenske vojske, Letalska vojaška akademija, Vojaška akademija vojnega letalstva in protiletalske obrambe in Mornariška vojaška akademija.

Kandidat za gojenca na eni od akademij mora biti zdrav, ne sme biti poročen, nadaljnji pogoj je, da ni bil sodno kaznovan in da je rojen leta 1967 ali kasneje. Učni uspeh v srednji šoli usmerjenega izobraževanja pa mora biti najmanj dober. Za posamezne akademije pa so različni pogoji, zato je najbolje, da se zainteresirani, ki jih veseli nadaljnje izobraževanje in življenjsko napredovanje v tej smeri, oglasijo pri občinskem upravnom organu za ljudsko obrambo in sicer v stavbi občinske skupščine, Proletarska 1, v drugem nadstropju, soba št. 59 (telefon 442-657).

Novi predsedniki osnovnih organizacij zveze sindikatov so se že sestali

Vse osnovne organizacije ZS v naših organizacijah združenega dela so že imele svoje redne občne zbere. Vse so torej že izvolile svoje nove izvršne odbore ali z drugimi besedami, delavci so izbrali tiste ljudi, ki bodo v naslednjih dveh letih krmilo njihovega sindikata.

Novi predsedniki IO OO ZS so se že kmalu po izvolitvi, konec meseca januarja, zbrali na svojem prvem posvetu. Na njem so jih predstavili občinskega sveta ZS Lj. Moste-Polje seznanili z vlogo in delovanjem OO ZS, predstavili pa so jim tudi občinsko organizacijo, njene organe in metode delovanja ter kadrovske zasedenosti. Prisotni so si pridno zapisovali podatke, saj je letos več kot dve tretjini novih predsednikov izvršnih odborov OO ZS; mandat je ponovilo le malo predsednikov. Nekaj predsednikov IO OO ZS je tudi takšnih, ki imajo že bogate izkušnje na družbenopolitičnem področju iz prejšnjih let, kar jim bo v teh razgibanjih in za sindikat izredno zahtevnih časih prišlo še kako prav.

V drugem delu posveta so si predsedniki IO OO ZS zadali nalogo, da bodo organizirali razprave ob obravnavi in sprejemanju zaključnih računov v OZD, kar bo od njih zahtevalo precej dela in predvsem vztrajnosti, da bodo še pred sprejemom na zborih delav-

cev uspeli od strokovnih služb in vodilnih delavcev dobiti poslovna poročila. Ker so nam prejšnja leta pokazala, da je prav, če predsedniki IO OO ZS tudi strokovno stvari malo bolje poznajo, jim je predsednik Sveta za družbeno-ekonomske odnose, oblikovanje dohodka in sredstev za OD pri Obs ZS predstavil zaključni račun na zelo izčrpen in razumljiv način, predvsem pa je obrazložil vse dogodke, ki ZR pogojujejo – od pridobivanja do delitve dohodka.

Vprašanja, mnenja in pripombe na strokovno razlago in tudi na razlago tehnične izpeljave akcije ZR kažejo, da temu dogodku v OZD namenijo veliko pozornost, četudi je bila ena od bistvenih ugotovitev, da delitev čistega dohodka ni več samoupravna kategorija. A se zato vsi sindikalni aktivisti, morda bolj kot kdorkoli drug, zavedajo, da ima sindikat lahko največjo moč prav tam, kjer je zakoni in samoupravni splošni akti nimajo – pri človeku.

MARTINA MRVAR

● PRED LETNO SKUPŠČINO AMD MOSTE

Čakalna doba 7 – 9 mesecev

Prihodnji teden se bodo sestali delegati skupščine AMD Moste. Gradivo za letno zasedanje so društveni organi in člani delovne skupnosti kar nekaj časa pripravljali in brusili. Sedaj je kot predlog odposlano in delagati se z njim že seznanjajo – sami in, upajmo, tudi s svojimi delegatskimi temelji po DO in KS. Pozornost smo namenili letnemu poročilu. Optimistično je, a tudi kritično in samokritično. Naj iz tega drugega zornega kota pogledamo na eno, dve podrobnosti.

Kako doseči večjo kakovost storitev avto šole ob vedno večjem povpraševanju po teh storitvah, pa ob že kar nekaj kroničnem pomanjkanju inštruktorjev vožnje?! Kar sama se ponujata vsaj dva odgovora: več kvalitetnih inštruktorjev in še boljša kakovost storitev. AMD Moste se je z vso resnostjo usmerilo vanju. Lani je začelo delati 13 novih inštruktorjev vožnje; 8 od njih je društvo pridobilo z nudenjem društvenega mentorstva in s soudeležbo pri stroških šolanja. Ker so prekinili delovno razmerje le štirje inštruktorji, bi bilo s te platvi vsaj delno potrjena stalna in intenzivna društvena skrb za inštruktorje. A podobne ali kar enake težave imajo vsa ljubljanska društva. Ali jih tudi tako ali podobno kot v Mostah tudi rešujejo? Po čakalni dobi kandidatov za praktično vožnjo sodeč – najbrž ne! Le-ta se namreč zadnja leta kar povečuje in se je prejšnje leto tudi pri AMD Moste podaljšala s 5 – 7 na 7 – 9 mesecev.

Tu seveda lahko svoje prispeva kakovost inštruktorjevega dela. To pa pomeni – s strani društva – omogočanje izpolnjevanje inštruktorjev vožnje tako v stroki kot v kulturi odnosov

do kandidatov, pa v andragogiki, znanju slovenskega jezika itn.

● Kritično in samokritično! Ta sklop problemov je v avto motu društvih (pa seveda podobno tudi v drugih) začutila tudi občinska konferenca SZDL. Lani je sprejela več sklepov, stališč in predlogov o delovanju družbenih organizacij in družštev ter pozvala članstvo in organizirane sile k nadaljnji krepitvi tega dela našega političnega sistema.

Problemska konferenca je pozvala tudi krajevne koference SZDL k tesnejšemu in rednejšemu sodelovanju z društvii pa k takemu delovanju pozvala kajpada tudi njih. Najbrž kaže, da bi se v ta prizadevanja globlje vključilo tudi AMD Moste, da se kadrovske se okrepi, še bolj poveže z občinskim svetom za preventivo in vzgojo v cestnem prometu, doseže nadaljnjo kvalitetno rast in kar najbolje zadovoljuje svoje članstvo. Tako bo naprej razvil eno svojih pomembnih družbenih dejavnosti v splošno korist in zadovoljstvo posameznikov.

AM

● V občini izboljšujemo in urejamo kmetijska zemljišča

Nadaljevanje prispevka s tem naslovom smo prisiljeni objaviti v prihodnji številki.

Bralcem in avtorici se opravičujemo!

Gradis in SCT že gradita HE Vrhovo

Hidroelektrarna Vrhovo je prva od sedmih elektrarn spodnjehavke verige, ki so jo formalno začeli graditi 25. novembra lani, dokončana pa naj bi bila v 37. mesecih, torej konec decembra 1990. leta. V naslednjem letu naj bi začeli graditi še dve elektrarni – HE Boštanj in HE Blanca. Prvo pomladi, nekje meseca marca in drugo jeseni.

Na podlagi razpisa del sta bila sprejeta dva izvajalca, Gradis in SCT, ki ta čas z deli hitita z vso močjo. Gradbena jama mora biti končana do maja. Do takrat je treba postaviti tudi betonarno, separacijo in še vse potrebno za približno 200 delavcev, ki se bodo tedaj priključili sedanjim.

Denar za vse tri objekte, Vrhovo, Boštanj in Blanco je zagotovljen, končno pa so znami tudi izdelovalci strojne opreme. Generatorje z opremo, izdelke Rada Končarja, bo dobavila Elektronabava iz Ljubljane, cevne turbine z dodatno opremo bo naredil Litoštroj, Metalna bo

nabavila in montirala hidromehansko opremo, Mostovna iz Ljubljane bo zagotovila mostni dvigalji, Hidromontaža iz Maribora pa bo vgradila Litoštrojevo opremo in še nekaj druge.

